

Anvers d'una fracció d'*Emporion*, deïtat femenina
Revers d'una dracma d'*Emporion*, Pegàs

Déus i mites de l'antiguitat

L'evidència de la moneda d'Hispania

Organitza: Museu Nacional d'Art de Catalunya. Del 23 de febrer de 2012 al 17 de març de 2013. Comissària: Marta Campo, conservadora cap del Gabinet Numismàtic de Catalunya del MNAC.

Els déus i herois, protagonistes d'innombrables gestes i aventures, van ocupar un lloc preminent en la iconografia de les monedes en l'antiga Hispania. L'exposició *Déus i mites de l'antiguitat. L'evidència de la moneda d'Hispania* proposa una aproximació a les creences religioses dels habitants de la península Ibèrica, des del segle v aC fins a l'arribada dels visigots, a través de les monedes que van fabricar i també que hi van circular procedents d'altres territoris.

L'exposició presenta 289 peces, entre monedes i objectes arqueològics, i permet contemplar algunes de les produccions més belles del fons del Gabinet Numismàtic de Catalunya, com les dracmes d'*Emporion* o els denaris i els auris romans.

El recorregut s'inicia al segle v a.C., quan la colònia grega d'*Emporion* va encunyar les primeres monedes que es van fabricar a la Península. S'hi poden veure imatges de divinitats gregues i d'éssers fantàstics com l'esfinx, la Gorgona o el Pegàs. L'exposició continua al llarg de deu segles, tot examinant les creences religioses pròpies de cultures com ara la púnica, la turdetana, la ibera o la romana, fins arribar a l'època visigoda quan la creu cristiana va substituir les anteriors imatges sagrades.

Al llarg de tota l'antiguitat, els déus protectors i els mites sagrats van ocupar un lloc protagonista en la iconografia de les monedes, i precisament van ser els seus dissenys sagrats els que van fer que es mantingueren en el centre dels usos culturals dels habitants de la Península. Eren utilitzades com a amulets i talismans, com a ofrena a les deïtats de les aigües o en dipòsits votius. També formaven part dels aixovars funeraris, pel valor de les seves imatges i perquè el difunt les pogués utilitzar com a viàtic, és a dir, com a diners per a pagar Caront la travessia amb barca al món dels morts.

Hèracles i Europa

Entre els actors de les històries fabuloses que han quedat plasmades en les monedes de l'antiga Hispània destaca Hèracles, el més conegut dels herois grecs, que també va ser venerat com un déu. La seva popularitat era tal que la imatge d'Hèracles - Melkart per a fenicio-púnics i Hèrcules per als romans- va aparèixer en encunyacions de diferents territoris de la Mediterrania, i també en emissions de diversos tallers de la península Ibèrica. Un altre dels mites que va perviure en les monedes al llarg dels segles és el d'Europa, la filla del rei de Sidó, raptada per Zeus.

L'exposició posa un interès especial a situar el visitant en l'època i les circumstàncies en què es van produir les monedes que s'exposen. Així, per exemple, podem contemplar les imatges sagrades de les monedes de la colònia fenicio-púnica d'*Ebusus* –L'antiga Eivissa– Al costat de figures de terracota trobades a l'illa, que representen deïtats a qui es va retre culte allà. Les monedes ibèriques que presenten

la imatge de cavalls es mostren acompanyades per exvots que representen figures semblants, mentre que amulets púnics i romans s'exposen junt amb monedes que van complir la mateixa funció.

Creences gregues i orientals

(Àmbit I)

El déu Melkart, anvers d'una meitat de *Gadir*

A partir del segle V a.C., les costes de la Península i l'illa d'Eivissa van ser colonitzades per poblacions gregues i fenicio-púniques que van fundar ciutats on els seus habitants van rendir culte als déus de les seves terres d'origen. Les primeres monedes que es van fabricar en la Península Ibèrica van ser encunyades a *Emporion*. El taller d'*Emporion* va triar gravar una gran diversitat d'imatges sobre petites fraccions de plata, seguint l'exemple de *Massalia*.

A l'anvers d'aquestes fraccions es van gravar efígies d'Apol·lo, Hèracles i Atena, però també Gorgones i sàtirs, una àmplia diversitat de motius animals i símbols astrals.

A les ciutats fenicio púniques d'*Ebusus* i de *Gadir* es van utilitzar imatges dels déus que ells adoraven, com ara Bes i Melkart. Procedents de la necròpolis de Puig dels Molins, a Eivissa, s'exposen un bust de terracota de la deessa Tanit i un cap de terracota que porta un collaret d'amulets.

La religiositat dels hispans: tradició i influències foranes

(Àmbit II)

Europa raptada –en una platja fenícia– per Zeus convertit en toro,
Revers d'una unitat de *Castulo*

El segon àmbit de l'exposició està dedicat a la religiositat de les poblacions indígenes de la península Ibèrica. Hi ha molt poca informació sobre els noms i l'aspecte de les divinitats dels hispans, que sovint prenen prestades imatges gregues, orientals i romanes, sota les quals s'oculten divinitats locals. Aquestes poblacions van fer seus mites com el de Pegàs o Europa raptada per Zeus. Les representacions de vegetals i animals de les emissions iberes, celtiberes o turdetanes confirmen la importància dels cultes relacionats amb l'univers sagrat de la natura, també documentada en santuaris i restes materials com ara exvots o ceràmiques decorades.

La mort i el més enllà

(Àmbit III)

Tomba d'incineració de la necròpolis ibèrica del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), tercer quart del segle III aC
© Museu de Mataró

Els rituals de la mort van tenir una gran importància en el món antic, ja que servien per acomiadar i honrar el difunt, a més de marcar l'inici del seu viatge cap al més enllà. Els ibers acostumaven a incinerar els seus difunts i posteriorment les restes se soterraven en la mateixa fossa de la cremació o bé es dipositaven en una urna. Al seu voltant es col·locaven petites ofrenes com per exemple plats, gerretes, ungüentaris, figuretes de terracota de significat religiós, collarets, etc. A més, els grecs van introduir el costum de posar a la boca del difunt una moneda, per pagar el seu viatge cap al més enllà, hàbit que també va ser adoptat pels romans.

Dels déus romans als símbols cristians

(Àmbit IV)

Figura de bronze amb la representació d'Helios, segles I-III dC.

L'últim àmbit de l'exposició analitza la presència de déus i cultes romans a Hispània fins a l'arribada dels visigots. La romanització de la Península no es va limitar a l'organització i l'explotació econòmica del territori, també va comportar la introducció de la seva cultura, en la qual les creences religioses van ser un element de la major importància. Progressivament, Roma va imposar els seus déus i rituals sagrats, fet que queda en evidència en les iconografies monetàries dels primers temps de l'Imperi.

A partir del segle I a.C. es tanquen els tallers de tradició indígena i s'obren altres de característiques plenament romanes que mostraven diversos aspectes de la religió, com ara els ritus sagrats, els sacerdots i els temples o el culte a l'emperador. L'anvers de les monedes acostumava estar presidit per la imatge de l'emperador, al revers eren freqüents les imatges de divinitats com ara Júpiter, Hèrcules o Venus. A més, els governants romans sovint van seleccionar imatges de tipus religiós per legitimar els seus orígens i afavorir interessos polítics.

A partir del regnat de l'emperador Calígula es deixa d'encunyar numerari a Hispània però l'expressió de la religiositat romana va continuar present en la moneda utilitzada pels hispans fins a l'arribada dels visigots, quan la creu dels cristians va substituir els déus pagans en les iconografies monetàries.

Llista d'obres

ÀMBIT I

Creences Gregues i Orientals

Enòcoa de ceràmica grega de taller sud-itàlic amb escena relacionada amb el mite de Dionís, segle IV aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

DIVINITATS I MITES GRECS

Olpa de ceràmica àtica de figures negres amb escena dionisíaca, segles VI-V aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Els grans déus de l'Olimp

1. Zeus, tetracma de Filip II de Macedònia, 359-336 aC
2. Atena, tetracma d'Atenes, 480-400 aC
3. Apol·lo, òbol de *Massalia*, segle IV aC

Deïtats menors i herois

1. Nimfa, tetracma de Siracusa, c. 485-425 aC
2. Hèracles, tetracma d'Alexandre III, 336-323 aC
3. Taras, didracma de Tarent, c. 380-340 aC

Monstres i animals

1. Gorgona, dracma d'Apolònia, 450-400 aC
2. Pegàs, didracma de Corint, segle IV aC
3. Òliba, tetracma d'Atenes, segle IV aC

Imatges sagrades d'*Emporion*

- 1-2. Deïtats masculines, fracció, segle V aC
- 3-4. Deïtats femenines, fracció, segles V-IV aC
5. Griu, fracció, segle IV aC
6. Toro, fracció, segle IV aC
7. Deïtat femenina, dracma, inici segle III aC
8. Deïtat femenina, dracma, mitjan segle III aC
9. Pegàs, dracma, final segle III aC

DEÏTATS FENICIOPÚNIQUES

Bust de terracota amb la representació de la deessa Tanit, procedent de la necròpolis del Puig des Molins (Eivissa), segle V aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Melkart

1. Quart de xéquel cartaginès, 237-206 aC
2. Meitat de *Gadir*, final segle III aC
3. Unitat de *Lascuta*, inici segle I aC

Tanit

1. Xéquel cartaginès, 237-206 aC
2. Fracció cartaginesa, 237-206 aC
3. Unitat cartaginesa, 237-206 aC

Bes

1. Unitat d'*Ebusus*, final segle III aC
2. Fracció d'*Ebusus*, segle II aC
3. Meitat d'*Ebusus*, segle I aC

Chusor- Hephaistos-Vulcà

1. Unitat de *Malaca*, segle II aC
2. Quart de *Malaca*, segle I aC
3. Meitat de *Malaca*, segle I aC

L'UNIVERS NATURAL: ASTRES I ANIMALS

Cap masculí de terracota, procedent de la necròpolis del Puig des Molins (Eivissa), segles V-IV aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Navalles d'afaitar de bronze, procedents de la necròpolis del Puig des Molins (Eivissa), segles V-IV aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Amulets d'os de tipus púnic, procedents de la necròpolis del Puig des Molins (Eivissa), segles V-IV aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Imatges astrals

1. Fracció de *Gadir*, c. 300-237 aC
2. Unitat de *Malaca*, segle II aC
3. Meitat de *Malaca*, segle I aC
4. Sextant de *Malaca*, segle I aC

Dofins i tonyines

1. Fracció de *Gadir*, segle I aC
2. Meitat d'*Asido*, final segle II aC
3. Meitat de *Sex*, segle II aC
4. Unitat d'*Abdera*, inici segle I aC

Toros i cavalls

1. Unitat d'*Ebusus*, final segle III aC
2. Meitat d'*Asido*, final segle II aC
3. Xéquel cartaginès, 237-206 aC
4. Meitat de seca incerta, segles II-I aC

ÀMBIT II.

La religiositat dels Hispans: Tradició i influències foranes

Ara de marbre procedent d'Empúries (l'Escala), segles III-I aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Fragments d'exvots de terracota que representen cares humanes, procedents del Puig de Sant Andreu (Ullastret), segle III aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret

Exvot ibèric de bronze amb la representació d'una figura femenina, segles IV-II aC.
Museu Frederic Marès

DÉUS SENSE IDENTITAT

Exvot ibèric de bronze amb la representació d'una figura masculina, segles IV-II aC.
Museu Frederic Marès

Exvot ibèric de bronze amb la representació d'una figura femenina, segles IV-II aC.
Museu Frederic Marès

Peveter d'argila procedent de la plaça de la ciutat romana de Badalona, segle I aC.
Museu de Badalona

Deïtats masculines sense atributs

1. Denari d'*Ikalesken*, segona meitat segle II aC
2. Unitat de *Bilbilis*, final segle II aC – inici I aC
3. Unitat de *Castulo*, c. 80-45 aC

Deïtats masculines amb diadema

1. Unitat de *Kili*, final segle II aC – inici I aC
2. Unitat d'*Urso*, inici segle I aC
3. Unitat de *Castulo*, c. 195-179 aC

Deïtats masculines amb casc

1. Unitat d' *Untikesken*, inici segle I aC
2. Unitat d' *Iturir*, segona meitat del segle II aC
3. Unitat de *Carmo*, segle II aC

Deïtats femenines

1. Dracma d' *Orose*, final segle III aC
2. Unitat d' *Ulia*, inici segle I aC
3. Unitat d' *Obulco*, c. 189-165 aC

ADOPCIÓ DE MODELS CLÀSSICS: IMATGES ROMANES A HISPÀNIA

Timateri amb la representació de Demèter, procedent de Camerles (Baix Ebre), segle III aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Ara d'argila, procedent de la plaça de la ciutat romana de Badalona, segle I aC.

Museu de Badalona

Roma

1. Denari de Roma, c. 207 aC
2. Denari de Roma, 144 aC
3. As de *Valentia*, 138 aC
4. As d' *Arse-Saguntum*, c. 130-72 aC

Diana

1. Denari de Roma, 81 aC
2. Denari de Roma, 79 aC
3. Unitat d' *Emporiae*, final segle I aC

Apol·lo

1. Denari de Roma, 90 aC
2. Denari de Roma, 85 aC
3. Meitat d' *Obulco*, 80-45 aC

Júpiter

1. Denari de Roma, 87 aC
2. Semis de Roma, 128 aC
3. Semis de *Carteia*, 102 aC
4. Semis de *Carteia*, 90 aC

MITES I ÉSSERS FANTÀSTICS D'ORIGEN GREC

Kylix de peu baix, incomplet, de ceràmica àtica de figures roges, amb representació de divinitat masculina, procedent del Puig de Sant Andreu (Ullastret), 410-380 aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret

Alabastró de ceràmica àtica de figures negres amb escena dionisiaca, del pintor de Haimon, procedent d'Empúries (l'Escala), segon quart del segle V aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Éssers fantàstics

1. Toro amb cap humà, didracma de *Neapolis*, c. 320-300 aC
2. Toro amb cap humà, dracma d'*Arse*, segle III aC
3. Esfinx, unitat de *Castulo*, c. 165-80 aC
4. Trisquela, unitat d'*Illturir*, mitjan segle II aC

Pegàs

1. Didracma de Corint, segle IV aC
2. Dracma d'*Emporion*, mitjan segle III aC
3. Dracma d'*Olosortin*, c. 218-195 aC
4. Unitat d'*Untikesken*, segona meitat del segle II aC

El rapte d'Europa

1. Denari de Roma, 81 aC
2. Denari de Roma, 45 aC
3. Unitat de *Castulo*, c. 80-45 aC

L'UNIVERS NATURAL: ELS VEGETALS

Tapadora de ceràmica ibèrica amb decoració vegetal, procedent de la Zaida (Saragossa), segle III aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Vaset de ceràmica ibèrica, procedent de la Zaida (Saragossa), segle III aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Raïms

1. Unitat d'*Acinipo*, primera meitat del segle I aC
2. Unitat d'*Osset*, final segle I aC
3. Unitat d'*Ulia*, segle II aC

Espigues de cereals

1. Unitat d'*Acinipo*, primera meitat segle I aC
2. Unitat d'*Obulco*, c. 165-110 aC
3. Unitat d'*Ilipa*, segona meitat segle II aC
4. Unitat de *Carmo*, mitjan segle II aC

Altres vegetals

1. Pinya, meitat d'*Olontigi*, segle II aC
2. Aglà, meitat d'Ostur, segle I aC
3. Margalló, meitat de *Laèlia*, segles II-I aC

L'UNIVERS NATURAL: ELS ANIMALS

Exvots ibèrics de bronze amb la representació de cavalls, segles IV-II aC.
Museu Frederic Marès

Exvot ibèric de bronze amb la representació d'un toro, segles IV-II aC.
Museu Frederic Marès

Capfoguer de terracota que representa un cap i un coll de boc, procedent del Puig de Sant Andreu (Ullastret), segle III aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret

Cap d'ocell de ceràmica comuna ibèrica, procedent del Puig de Sant Andreu (Ullastret), segle III aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret

Toros

1. Meitat d'*Obulco*, c. 165-110 aC
2. Meitat de *Castulo*, segle II aC
3. Meitat d'*Untikesken*, segona meitat del segle II aC
4. Unitat d'*Oripo*, primera meitat del segle I aC

Cavalls

1. Meitat de *Kese*, inici segle I aC
2. Meitat d'*Ilirta*, inici segle I aC
3. Meitat d'*Ausesken*, segona meitat segle II aC
4. Meitat de *Sacili*, segona meitat segle II aC

Dofins

1. Octau d'*Arse*, 195-130 aC
2. Sisè de *Kese*, final segle II – inici I aC
3. Terç d'*Ituro*, final segle II aC
4. Semis de *Carteia*, 65-45 aC

AMULETS I TALISMANS

(*Repisa superior*)

Askos de ceràmica grega que representa una tortuga, procedent d'Empúries (l'Escala), segle V aC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Campaneta de bronze, procedent d'Empúries (l'Escala), segles IV-III aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Amulet d'os amb la representació d'una vaca, procedent d'Empúries (l'Escala), segles IV-III aC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Bronzes púnics perforats, segles III-I aC.

Unitats i denaris ibèrics perforats, segona meitat segle II – inici I aC.

(Repisa inferior)

Amulets romans de bronze en forma de dofí, procedents d'Empúries (l'Escala), segles I-II dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Amulet romà de bronze en forma d'escorpió, procedent d'Empúries (l'Escala), segles I-II dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona

Denaris romanorepublicans perforats, segles II-I aC.

Denaris i bronzes romanoimperials perforats, 27 aC – segle IV dC.

ÀMBIT III

La Mort i el viatge al més enllà

Urna funerària de ceràmica ibèrica, procedent de la necròpolis del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), tercer quart del segle III aC.

Museu de Mataró

L'aixovar funerari

Plat de peix de ceràmica campaniana de vernís negre, procedent de la necròpolis del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), segona meitat del segle III aC.

Museu de Mataró

Ampolleta i copa de ceràmica campaniana de vernís negre, procedents de la necròpolis del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), 220-218 aC.

Museu de Mataró

Gerretes i *askos* de ceràmica ibèrica, procedents de la necròpolis del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), 220-218 aC.

Museu de Mataró

Vaset de ceràmica ibèrica fet a mà, procedent de la necròpolis del Turó dels dos Pins (Cabrera de Mar), tercer quart del segle III aC.

Museu de Mataró

Fraccions de dracma d'*Emporion*, procedents de la necròpolis de Les Corts d'Empúries (l'Escala), final del segle III aC.

ÀMBIT IV

Dels deus romans als símbols cristians

Cap masculí de marbre, segle II dC.
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

15. La pràctica de la religió

Jove sacerdot de bronze, segle I aC.
Museu Frederic Marès

Colador de bronze, segles II-IV dC.
Museu Frederic Marès

Instrumentes sacerdotals

1. Denari de Roma, Osca, 39 aC
2. Tiberi, semis d'*Acci*, 14-37
3. August, as de *Carthago Nova*, 27 aC – 14 dC

La fundació de la ciutat i el toro

1. August, as de *Caesaraugusta*, 27 aC – 14 dC
2. Tiberi, as de *Caesaraugusta*, 31-32
3. August, as de *Calagurris*, 27 aC – 14 dC

Els temples

1. Tiberi, semis de *Carthago Nova*, 14-37
2. Tiberi, as d'*Emerita*, 14-37
3. Tiberi, dupondi de *Tarraco*, 14-37

Els altars

1. Tiberi, as d'*Emerita*, 14-37
2. Tiberi, as d'*Ilici*, 14-37
3. Tiberi, sesterci de *Tarraco*, 14-37

EL CULTE A L'EMPERADOR

Ara de marbre, segles I-II dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Emperadors divinitzats

1. *Divus Augustus*, as de Tiberi, 22-30
2. *Divus Antoninus*, sesterci de Marc Aureli, 161-180
3. *Divus Verus*, sesterci de Marc Aureli, 169-180
4. *Divo Constatio, nummus*, 306-307

Emperadrius divinitzades

1. *Diva Faustina*, denari d'Antoní Pius, 141-161
2. *Diva Faustina*, sesterci d'Antoní Pius, 141-161
3. *Diva Mariniana*, antoninià de Valerià, 253-257

Els símbols de la divinització

1. Àliga, sesterci de Commode, 180-192
2. L'emperadriu asseguda sobre un paó, denari de Maximí I, 235-238
3. Paó, antoninià de Valerià, 253-257
3. Pira funerària, sesterci de Marc Aureli, 161-180

EL DÉUS DELS ROMANS

Herma de marbre, amb la representació de Dionís, segles I-II dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Figura de bronze amb la representació d'Helios, segles I-III dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

Figura de bronze amb la representació de Venus/Diana, segles I-II dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

El Consell celestial: la tríada capitolina

1. Júpiter, auri de Neró, 64-65
2. Juno, sesterci d'Antoní Pius, 141-161
3. Minerva, sesterci de Domicià, 95

Els altres déus del consell celestial

1. Apol·lo, denari d'August, 15-13 aC
2. Vulcà, auri de Valerià, c. 258
3. Mercuri, antoninià d'Herenni Etrusc, 250-251
4. Ceres, denari de Marc Aureli, 161-175
5. Venus, antoninià de Gal·liè, 260-268
6. Mart, sesterci de Gordià III, 243-244

7. Neptú, as de Calígula, 39
8. Vesta, sesterci de Sever Alexandre, 223-225
9. Diana, sesterci d'Adrià, 134-138

Virtuts amb categoria de deïtats

1. La Concòrdia, denari de Galba, 68
2. La Fortuna, sesterci d'Adrià, 134-138
3. La Pau, sesterci de Commode, 183-184

DELS ROMANS ALS VISIGOTS: LA INTRODUCCIÓ DELS SÍMBOLS CRISTIANS

Fragment de làpida cristiana de marbre dedicada a Crispines, procedent de Tarragona, segle IV dC.

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona

El crismó

1. Crismó entre alfa i omega, AE1 de Magnenci, 350-353
2. Estendard amb crismó entre dos soldats, *nummus* de Constantí II, 335-337
3. L'emperador agafant un estendard amb crismó, AE2 de Constanci II, 348-350

La mà de Déu sobre l'emperador

1. Constantí I en quadriga, *nummus*, 337-340
2. Arcadi, AE2, 395-408

La creu sobre grades

1. Recesvint, *tremissis* d'*Ispali*, 653-672
2. Vamba, *tremissis* d'*Emerita*, 672-680
3. Ègica, *tremissis* de *Caesaraugusta*, 687-695

El monarca sostenint una creu

1. Ègica, *tremissis* de *Toletum*, 687-695
2. Ègica i Vítiza, *tremissis* de *Tarraco*
3. Ègica i Vítiza, *tremissis* de *Toletum*, 695-702

Fitxa de l'exposició

Déus i mites de l'antiguitat

L'evidència de la moneda d'Hispania

Dates: del 23 de febrer del 2012 al 17 de març del 2013

Organitza: MNAC. Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Comissària: Marta Campo, Cap del Gabinet Numismàtic de Catalunya.

Preu: 3,5 €

Horari: de dilluns a dissabte, de 10h a 19h; diumenges i festius, de 10h a 14.30h.
Dilluns no festius, tancat.

Lloc: Sala d'exposicions del Gabinet Numismàtic de Catalunya

Catàleg: Edició bilingüe en català i castellà.